

До спеціалізованої
вченої ради Д 41.086.03
Національного університету
«Одеська юридична академія»
(65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23).

ВІДГУК
офіційного опонента
БУЛЕЦИ Сібілли Богданівни
на дисертаційну роботу КУЦИНА Антона Васильовича
на тему «Відшкодування шкоди, завданої органом місцевого
самоврядування у сфері нормотворчої діяльності»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних
наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес;
сімейне право; міжнародне приватне право

Актуальність дисертаційного дослідження. Враховуючи прагнення України досягти мети в побудові правової держави, необхідно враховувати всі етапи розвитку - від соціально-культурних до нормативно-правових. В правовій державі, в свою чергу, відповідальність за протиправну поведінку мають нести в рівній мірі як фізичні та юридичні особи, так і держава, її органи, органи місцевого самоврядування, їх службові та посадові особи у порядку передбаченому законодавством. Випадки вчинення правопорушень публічними службовцями трапляються досить часто. Часто вони завдають шкоду окремим особам, підприємствам, установам, організаціям, порушують їх законні права та інтереси. У ст. 3 Конституції України зазначається, що держава відповідає перед людиною за свою діяльність. У випадках прийняття незаконних рішень, незаконних дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, кожній особі надається право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди. Кожен громадянин має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями або бездіяльністю вказаних органів, їх посадових і службових осіб при здійсненні повноважень. Ця відповідальність і відшкодування визначаються ЦК України та рядом спеціальних законів.

Основою будь-якої сучасної правової системи є дотримання прав людини. Особливий характер владних відносин пов'язаний з ризиками порушення цих прав, особливо в процесі нормотворчої та правозастосовної діяльності. Органу влади чи посадовій особі не обов'язково мати чіткий намір порушити конкретне право, достатньо лише необачно прийняти рішення, що не враховує інтереси всіх зацікавлених сторін та суб'єктів даних відносин поза їх волею. Для подібних та інших (зловживання владою) випадків чинним законодавством передбачено способи захисту порушеного права, серед яких – відшкодування шкоди, завданої таким порушенням. Зі змінами конституційного законодавства в сфері діяльності органів місцевого самоврядування необхідно переглянути й наукові погляди на відшкодування шкоди, завданої в процесі діяльності цих органів. Стаття 1175 Цивільного кодексу України передбачає, що шкода, завдана фізичній або юридичній особі в результаті прийняття органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування нормативно-правового акта, що був визнаний незаконним і скасований, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або органом місцевого самоврядування незалежно від вини посадових і службових осіб цих органів. Основою для розуміння поняття незаконності рішення органу державної влади або органу місцевого самоврядування є положення п. 10 ч. 2 ст. 16 ЦК, в якому вказується на відповідний спосіб захисту. Водночас слід констатувати певну суперечливість згаданого положення ст. 16 та норм, що містяться в ст. 21 ЦК України, зокрема, в потребі визнання рішення (правового акта) не лише незаконним, а й його скасування, що передбачають положення ст. 21, ст. 1175. В результаті тлумачення норм ст. 16, 21, 1173, 1175 можна стверджувати, що в якості передумови відшкодування шкоди, завданої рішенням, дією чи бездіяльністю органу державної влади або органу місцевого самоврядування, рішення має бути визнано як незаконним, так і скасованим, в той час як дії чи бездіяльність цих самих органів визнані лише незаконними.

Перед наукою цивільного права стоять завдання, спрямовані на негайне вирішення проблем цивільно-правового регулювання відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності. У цьому сенсі комплексне дисертаційне дослідження Куцина А.В., присвячене відшкодуванню шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності, характеризується безперечною актуальністю та своєчасністю й має, як теоретичне, так і практичне значення.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія» «Методологічні засади вдосконалення цивільного законодавства» на 2011-2015 роки, як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія», «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності і права» на 2011-2015 роки (державний реєстраційний номер 0110U000671), а також плану науково-дослідної роботи кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія», «Цивілістичний вимір інтеграційного розвитку України» на 2016-2020 роки, як складової плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

Об'єктом дослідження виступають цивільні відносини, які виникають у зв'язку із заподіянням органами місцевого самоврядування шкоди фізичним і юридичним особам в процесі виконання своїх повноважень у сфері нормотворчості, що цілком відповідає проблематиці дисертаційних досліджень, які виконуються за спеціальністю 12.00.03.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації, їх достовірності та новизни. Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Куцина А.В. дозволяє говорити про те, що сформульовані у дисертації наукові висновки і рекомендації мають належну

міру достовірності та обґрунтованості і вимагаються від кандидатських досліджень. Поставлені при написанні дисертаційного дослідження завдання (стор. 6-7 дис., стор. 3 автореферату) у цілому розкриті.

Сукупність загальнонаукових та спеціальних наукових методів правознавства, зокрема діалектичного, лінгвістичного, аналітико-синтетичного, системно-аналітичного, історико-правового, структурно-функціонального, логіко-юридичного. методів, які були використані автором при проведенні дослідження, дозволили дисертанту виявити та вирішити комплекс теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із розвиток науки цивільного права щодо відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності і сформулювати пропозиції про вдосконалення чинного законодавства України щодо відшкодування зазначеної шкоди та практики його застосування.

Загальний аналіз змісту роботи свідчить про те, що дослідження має системний, цілісний, самостійний характер та відзначається високим науковим рівнем та актуальністю. Серед багатьох робіт з цивільного права, які здійснювалися в Україні в останні роки, дана робота виступає, по суті, першим монографічним дослідженням, спрямованим на характеристику відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності.

Дисертантом було обрано вдалу архітектуру, яка дозволила йому розкрити всебічно обрану проблематику. Структура дисертації обумовлена метою і предметом дослідження, й включає вступ, три розділи, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (214 найменувань), додатку. Такий підхід до визначення структури і змісту дослідження виглядає цілком логічним, адже дозволив автору розкрити ті актуальні питання, які були обрані для дослідження.

Предметом дослідження є відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності. У процесі розкриття обраного предмету у роботі послідовно було розкрито методологічні засади цивільно-

правового регулювання відносин у сфері відшкодування шкоди завданої органами місцевого самоврядування через характеристику джерельної бази, досліджено доктринальні підходи у частині співвідношення понять «незаконність» та «законність» рішень; охарактеризовано джерела цивільного законодавства, що регулюють відносини у сфері відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності.

Зазначу, що сьогодні судової практики з приводу таких проблем доволі мало, тому існує широкий простір для її опрацювання. Так, у більшості особи, які оскаржують в судовому порядку дії, рішення чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, ставлять питання лише про визнання незаконними та скасування певних рішень, визнання незаконними дій чи бездіяльності або зобов'язання вчинити певні вчинки. В той же час, лише в одиничних випадках суб'єкти оскарження ставлять вимогу щодо відшкодування шкоди, спричиненої такими неправомірними рішеннями. У країнах, в яких де-факто діє принцип верховенства права і законності, з високими правовими стандартами, існує поняття, мовляв, «немає нешкідливого порушення права», і державні службовці підходять професійно та виважено до кожного свого рішення та до кожної дії, оскільки усвідомлюють персональну відповідальність.

У ході дослідження було виявлено сучасний стан та перспективи цивільно-правового регулювання відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності наведений в останньому розділі роботи.

З метою всебічного розкриття об'єкту та предмету дослідження у роботі у підрозділі 3.1. «Особливості механізму відшкодування шкоди, завданої публічними суб'єктами, в окремих зарубіжних країнах» проаналізовано правові режими відшкодування шкоди, завданої нормотворчою діяльністю муніципальних органів, у законодавствах окремих зарубіжних країн. У ході дослідження було доведено, що прогалини вітчизняного законодавства та недоліки судової практики змушують осіб звертатися до Європейського суду з прав людини для відшкодування заподіяної шкоди. Відсутність можливості вирішення спорів щодо відшкодування

шкоди, завданої органами місцевого самоврядування, в Європейському суді з прав людини потребує закріплення додаткових гарантій вирішення даних спорів.

На сьогодні в Україні відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування, фактично здійснюється лише в судовому порядку. У той же час законодавством більшості країн ЄС передбачено обов'язковий досудовий етап процедури відшкодування (адміністративний порядок). Проведене дослідження дало можливості зробити ряд пропозицій, спрямованих на удосконалення способів та порядку відшкодування шкоди до національного законодавства. Враховуючи специфіку відносин відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності, автор значну увагу приділив й визначенню напрямів та шляхів вдосконалення законодавства у цій сфері.

На користь ґрунтовного характеру проведеного дослідження слугує й обраний дисертантом комплексний підхід до вибору науково-методологічних та нормативно-правових джерел й емпіричної бази. Адже на якість отриманих результатів вплинуло глибоке опрацювання робіт вітчизняних та іноземних науковців із цивільно-правової науки, досягнень загальнотеоретичної юриспруденції, конституційного права, цивільного права, інших галузей системи права України. Істотну увагу у ході дослідження було приділено аналізу актів конституційного, цивільного законодавства України, матеріалів судової практики, практики діяльності органів місцевого самоврядування, практиці європейських судових органів тощо.

У роботі містяться наукові положення, які мають важливе науково-теоретичне значення й практичне спрямування. Положення новизни, що виносяться на захист, підкріплені відповідними висновками по ходу дослідження, належною мірою аргументованими.

Ознайомлення з представленою роботою дає підстав стверджувати, що ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, ступінь їх достовірності та наукової новизни в цілому відповідають вимогам, що ставляться до робіт такого характеру.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором. Автором у ході дослідження було опубліковано основні результати, що знайшли відображення у дисертації. Публікаційним здобутком Куцина А.В. стали 9 друкованих наукових праць, у тому числі 5 наукових статей, з яких 4 опубліковано у наукових фахових виданнях України (4 з них – наукометричні), 1 – у фаховому виданні іноземної держави, а також 4 тез доповідей на науково-практичних конференціях.

Отримані положення носять оригінальний, самостійний характер, робіт у співавторстві за темою дослідження не заявлено. Посилання на авторські публікації у роботі присутні.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що робота стала першим монографічним дослідженням, спрямованим на визначення методів та ступінь впливу нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування на цивільні права та свободи фізичних та юридичних осіб. Органи місцевого самоврядування можуть визначати перелік та обсяг прав і свобод фізичних та юридичних осіб, безпосередньо приймаючи акти нормативного характеру, а також беручи участь у нормотворчому процесі органів державної влади чи органів місцевого самоврядування. Поряд із активною діяльністю у сфері нормотворчості органами місцевого самоврядування може бути завдана шкода і шляхом протиправної бездіяльності, оскільки специфіка сфери місцевого самоврядування передбачає необхідність вчинення активних дій чи прийняття рішень на виконання функцій органу місцевого самоврядування, в такому випадку невжиття заходів, передбачених законами або іншими нормативно-правовими актами, може призвести до завдання шкоди.

У дисертації Куцина А.В. узагальнено та проаналізовано науковий масив праць провідних українських та зарубіжних вчених, наведено характерні особливості власних напрацювань та зроблено на їх основі висновки, які обумовлюють наукову новизну та достовірність одержаних в результаті дисертаційного дослідження результатів.

Заслуговує на підтримку положення дисертації, в яких доводиться, що необхідним є прийняття норм, що врегулюють дане питання. Наукове обґрунтування необхідності прийняття окремого спеціального Закону України «Про відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень», в якому запропоновано закріпити судову та позасудову форму врегулювання спорів щодо відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування, встановити єдині критерії до визначення розміру збитків та моральної шкоди, визначити джерела та строки виплат за такими зобов'язаннями (стор. 13 дис., стор. 7 автореферату).

Зокрема, доцільно погодитися з дисертантом, про необхідність викласти ч.1 ст.1173 ЦК України у такій редакції: «Шкода, завдана фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень, відшкодовується державою, Автономною Республікою Крим або територіальною громадою незалежно від вини цих органів» (стор. 6 дис., стор. 16 автореферату).

Можна підтримати автора, який після дослідження підходів, вироблених теорією права та цивільним правом до розуміння процесу імплементації, пропонує власне визначення субінституту відшкодування шкоди, завданої фізичним і юридичним особам органами місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності, як складової інституту поновлення прав осіб, які постраждали від діянь органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності, – це система правових норм, що визначають суб'єктів, умови та порядок компенсації моральної та матеріальної шкоди, завданої фізичним і юридичним особам діями (у формі прийняття нормативно-правового акту та бездіяльності) органу місцевого

самоврядування в процесі реалізації його правотворчої функції (стор. 9 дис., стор. 4 автореферату).

Дисертант цілком справедливо зазначає, науковий висновок про необхідність закріплення пріоритету позасудового вирішення спорів щодо відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування, можливості визнання органом місцевого самоврядування власного рішення незаконним у позасудовому порядку, обов'язку органів місцевого самоврядування забезпечити ефективне вирішення спорів щодо відшкодування завданої ними шкоди в позасудовому порядку шляхом створення відповідних інституцій (постійних комісій місцевих рад), передбачення в структурі місцевих бюджетів коштів, призначених для виплати компенсації особам, які постраждали від незаконних рішень органів місцевого самоврядування. Для цього запропоновано викласти частину другу ст.77 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» в такій редакції: «Спори про поновлення порушених прав юридичних і фізичних осіб, що виникають в результаті рішень, дій чи бездіяльності органів або посадових осіб місцевого самоврядування, вирішуються в позасудовому порядку постійними комісіями місцевих рад та в судовому порядку». (стор. 12 дис., стор. 6-7 автореферату).

Науковою новизною характеризується висновок що в структурі спеціального деліктного зобов'язання за участю органів місцевого самоврядування фактичного заподіювача шкоди (органи місцевого самоврядування та їх посадові особи) та суб'єкта відшкодування – територіальну громаду (стор. 10 дис., стор. 5 автореферату).

В дисертації наводяться аргументи й на удосконалення наукових суджень, теорій, положень. Так, автором встановлено, що притягнення до юридичної відповідальності органів місцевого самоврядування може проходити в двох формах: активній та пасивній. При активній формі відповідальні орган місцевого самоврядування, посадові особи несуть відповідальність за ініціативою відповідного контролюючого органу, без ініціативи з боку постраждалої особи. Пасивна форма відповідальності передбачає, що орган

місцевого самоврядування, посадова особа притягуються до відповідальності за ініціативою потерпілої сторони (стор. 216-217 дис., стор. 10 автореферату).

Дисертація характеризується цілою низкою інших положень, що свідчать на користь оригінального характеру отриманих результатів.

Практична і теоретична значимість отриманих результатів дисертаційного дослідження. Наукові положення, викладені в дисертаційному дослідженні Куцина А.В., мають як науково-теоретичне, так і практичне значення.

Зокрема, можна погодитися з дисертантом, який наголошує на тому, що для впровадження процедури позасудового розгляду даних спорів постійними комісіями необхідно вдосконалити чинне законодавство, наділивши постійні комісії місцевих рад відповідними повноваженнями. Саме тому пропонує частину першу ст.47 цього ж Закону пропонується викласти в такій редакції: «Постійні комісії ради є органами ради, що обираються з числа її депутатів, для вивчення, попереднього розгляду і підготовки питань, які належать до її відання; здійснення контролю за виконанням рішень ради, її виконавчого комітету; вирішення спорів, пов'язаних з відшкодування шкоди, завданої рішеннями органів місцевого самоврядування» (стор. 151 дис.).

Викладені теоретичні положення, висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використані: *у науково-дослідній сфері* – для подальшої розробки теоретичних і практичних проблем відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності; *у правотворчій діяльності* – для вдосконалення національного законодавства в частині регламентації відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності; *у правозастосовній діяльності* – для вдосконалення судової практики щодо відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності, підготовки науково-практичних коментарів до ЦК України, Закону України «Про місцеве самоврядування»; *у навчальному процесі* – при викладанні нормативних дисциплін «Цивільне та сімейне право»,

«Адміністративне право», «Муніципальне право», спеціального курсу «Зобов'язальне право», підготовці робочих програм, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій із зазначених дисциплін.

На користь практичного характеру отриманих результатів свідчать й аналіз матеріалів судової практики та практики діяльності органів місцевого самоврядування.

Зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Визнаючи актуальність проведеного автором дослідження, наукову новизну, обґрунтованість і достовірність, високий теоретичний рівень, а також практичну значущість результатів для вдосконалення національного законодавства у сфері цивільного права та правозастосування, разом із тим необхідно зазначити, що окремі положення дисертаційної роботи Куцина А.В. носять дискусійний характер, а деякі висновки потребують додаткової аргументації.

1. У процесі удосконалення положень цивілістичної доктрини автор говорить про те, що значною перепорою практичної ефективності інституту відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування, залишається відсутність дієвого механізму регресного стягнення. Попри закріплення в чинному законодавстві норми про відшкодування шкоди, завданої в результаті неправомірних рішень, дій або бездіяльності посадових осіб місцевого самоврядування, за рахунок їх власних коштів фактично фінансовий тягар відшкодування лежить на місцевих бюджетах. Практика стягнення коштів з винних осіб у системі місцевого самоврядування в порядку регресу фактично відсутня. Водночас потребує додаткової аргументації висновок дисертанта, що «розробка та закріплення ефективного механізму регресного стягнення потребує уваги вітчизняного законодавця» (стор. 154 дисертації, стор. 15 автореферату). Навряд чи окремий цивільно-правовий інститут, яким виступає право регресу, може характеризуватися відмінними від загальних підходами щодо визначення джерел регулювання цивільних

правовідносин. Робота б виграла якби надали судову статистику по справам відшкодування шкоди органами місцевого самоврядування в порядку регресу.

2. Спірною та такою, що вимагає додаткової аргументації, виглядає авторська позиція про доцільність уніфікувати норми ЦК України, ЦПК України, КАС України в частині регламентації визнання незаконними нормативних рішень органів місцевого самоврядування самими органами місцевого самоврядування з мотивів порушення прав фізичних і юридичних осіб з подальшою можливістю відшкодування завданої таким рішенням шкоди (стор. 10 дисертації, стор. 5 автореферату). Адже у самій роботі дисертант неодноразово говорить про позитивний досвід правового регулювання сфери цивільного права в Україні порівняно з іншими галузями права. У чому тоді вбачається доцільність уніфікації норми ЦК України, ЦПК України, КАС України?

3. У своєму дослідженні автор посилається на те, що «територіальні громади набувають і здійснюють цивільні права та обов'язки через органи місцевого самоврядування у межах їх компетенції, встановленої законом. Органи місцевого самоврядування можуть бути суб'єктами цивільно-правової відповідальності, але особливості правового статусу органів місцевого самоврядування визначають характерні риси деліктних правовідносин за участю органів місцевого самоврядування. І при цьому говорить про «необхідність докладного вивчення особливостей цивільно-правової відповідальності органів місцевого самоврядування в межах науки цивільного права» (стор. 103 дисертації). Водночас цінність будь-якої наукової роботи полягає не просто у констатації або прогнозуванні можливих проблем, але у пропонуванні шляхів їх вирішення. Тому слід було би під час захисту пояснити наведене твердження більш детально із наданням відповідної аргументації.

4. Говорячи про те, що органи місцевого самоврядування як суб'єкти деліктних зобов'язань мають свою специфіку, зумовлену їх публічно-правовим статусом і особливостями участі в цивільно-правових відносинах. Дисертант зазначає, що серед спеціальних умов виникнення деліктних зобов'язань із

зазначеними органами виділяються специфічний суб'єкт, причинно-наслідковий зв'язок, особливий характер протиправності та відсутність критерію провини. (стор. 10, 53, 153, дисертації, стор. 14 автореферату). То дисертанту слід пояснити, в чому полягає «особливий характер» протиправності та дати визначення?

5. Дисертантом запропоновано наділити постійні комісії місцевих рад повноваженнями для вирішення та сприяння вирішенню спорів щодо відшкодування шкоди, завданої органами місцевого самоврядування, шляхом досягнення компромісу. Компроміс може бути досягнутий шляхом переговорів, встановлення позицій сторін, визначення меж можливої компенсації в матеріальному та нематеріальному вираженнях. Також висновки комісії можуть бути використані для прийняття об'єктивного рішення судом. Цікаво б дізнатися думки дисертанта, чи будуть об'єктивними рішення цих комісій чи не буде тиску з боку службових осіб? Якими міркуваннями користувався автор, аргументуючи наведене твердження? (стор. 10, дисертації, стор. 5 автореферату).

6. На сторінці 102 дисертації автор зазначив, що відшкодування немайнової шкоди повинно супроводжуватися відновленням порушеного права, моральною компенсацією, невід'ємною складовою яких повинно бути публічне вибачення. Враховуючи, що в постанові Пленуму ВСУ «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» зазначено, що суд не вправі зобов'язувати відповідача вибачатися перед позивачем у тій чи іншій формі, оскільки примусове вибачення як спосіб судового захисту гідності, честі чи ділової репутації за поширення недостовірної інформації не передбачено у статтях 16, 277 ЦК. Вимагає пояснення, який порядок вбачає дисертант запровадження публічного вибачення, хто має вибачатися?

Разом із тим, висловлені зауваження є певною мірою дискусійними й не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Куцина А.В. як такі, що не

торкаються концептуальних положень дисертації та не зменшують належний рівень рецензованого дослідження.

Загальний висновок по дисертації. Дисертація Куцина Антона Васильовича на тему «Відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності» є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові, самостійні, науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретної для науки цивільного права задачі, а саме визначити специфіку правосуб'єктності органів місцевого самоврядування як учасників деліктних цивільних правовідносин та межі та характер впливу нормотворчої діяльності органів місцевого самоврядування на права фізичних та юридичних осіб.

Окремо в роботі запропоновано дієві теоретичні підходи та сформульовано пропозиції щодо шляхів удосконалення відшкодування шкоди органами місцевого самоврядування в нормотворчій діяльності з урахуванням рішень судів України. Викладені в дисертації рекомендації щодо удосконалення національного законодавства та правозастосування є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, належним чином знайшли відображення у наукових статтях, що були підготовлені та опубліковані автором дисертації, кількість і якість яких відповідає чинним вимогам щодо публікації основних положень дисертацій на здобуття наукових ступенів у фахових виданнях.

Зміст автореферату повною мірою відображає структуру, хід дослідження, основні положення і висновки підготовленої автором дисертації. Автореферат не містить положень, які не увійшли до основного змісту дисертації.

Автором опрацьовано значну кількість вітчизняної фахової літератури з теми дисертації. Існуючі в юридичній літературі теоретичні положення, що стосуються досліджуваної теми, були дисертантом належним чином критично

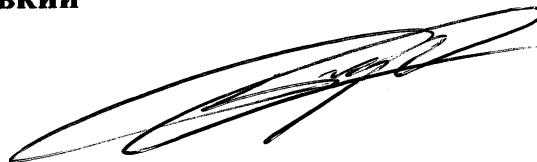
проаналізовані та на цій основі зроблені відповідні пропозиції з удосконалення національного законодавства та правозастосування.

Враховуючи наведене, можна стверджувати про достатній рівень науковості та обґрунтованості висловлених автором у дисертації наукових суджень, положень, висновків і рекомендацій. З огляду на викладене, дисертаційна робота Куцина Антона Васильовича є завершеною науковою працею, а висновкам, зробленим у дисертації, властиві необхідні ознаки новизни.

Підсумовуючи вищезазначене, є всі підстави вважати, що дисертація Куцина А.В. на тему «Відшкодування шкоди, завданої органом місцевого самоврядування у сфері нормотворчої діяльності» за змістом і оформленням відповідає. Порядку присудження наукових ступенів, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами), а її автор Куцин Антон Васильович, за результатами публічного захисту, заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право.

Офіційний опонент:

**Доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри цивільного права
та процесу ДВНЗ «Ужгородський
національний університет»**

С.Б. Булеца

Підпис Булеца С.Б.

«засвідчую»

Вчений секретар

ДВНЗ «УжНУ»

О.О. Мельник